

Spis treści

Podziękowania	7
Wykaz skrótów	11
Wprowadzenie	15
Znak komunizmu: pamięć o kolejkach	15
Przedmiot i terminologia badań	17
Zainteresowanie tematem	21
Inspiracje teoretyczne	23
„Społeczeństwo kolejki” a historiografia PRL	27
Pięć studiów o „społeczeństwie kolejki”	29
Rozdział 1. Przeskakiwanie kolejki: indywidualna zaradność czasów kryzysu	33
Wstęp: wywiady biograficzne	33
Rewizyta etnograficzna	36
Państwo Czyżykowie	39
Status społeczny a narracje o zaradności	43
Zaradność w sferze konsumpcji	46
Dwa typy zaradności rodziny Czyżyków	49
Rodzina Orłowskich	52
Krzysztof: kreatywna przedsiębiorczość w czasach przełomu	56
Jacek: mistrz przeskakiwania kolejek	63
Podsumowanie: przetasowania zasobów zaradności	68
Rozdział 2. Nieuczciwe ekspedientki: instytucjonalizacja społecznego klimatu	71
Wstęp: potoczna wiedza o ekspedientkach	71
Handel w gospodarce socjalistycznej	72
Obraz pracowników handlu w okresie stalinowskim	74
Obraz pracowników handlu w czasach Gomułki	77
Pojęcie „przestępczej burżuazji” Michała Kaleckiego	79
Badania socjologiczne o mankowiczach	83
Zasada odpowiedzialności majątkowej	87
Skutki zasady odpowiedzialności majątkowej	89
Zawód ekspedientki a zasada odpowiedzialności materialnej	91
„Dyktatura ekspedientek” w czasach kryzysu	95
Akcja strajkowa ekspedientek	100
Podsumowanie: błędne koło stygmatyzacji	104

Rozdział 3. Transgraniczna turystyka zakupowa między PRL a NRD: konflikty dystrybucyjne i etniczność 107

- Wstęp: zakupowa transgraniczność 107
- Mechanizmy wykluczania: polski turysta jako obcy 110
- Motywy wprowadzenia bezwizowego ruchu turystycznego między Polską a NRD 111
- Niemieccy turyści w Polsce: rynek a pamięć o wojnie 114
- Polscy turyści w NRD: dewianci socjalistycznej gospodarki 119
- Od nieformalnej do formalnej reglamentacji turystyki zakupowej w NRD 127
- Pozaoficjalne, transgraniczne kontakty handlowe 133
- Podsumowanie: transgraniczność a „społeczeństwo kolejki” 137

Rozdział 4. Łódzkie „państwo opiekuńcze”: pleć i upolitycznienie doświadczenia niedoboru 143

- Wstęp: zapomniane narracje 143
- Pytanie o opiekuńczość PRL 147
- Dzień Kobiet, czyli strajk o połówkę czekolady 150
- Przemysł „lekki” 153
- Konsumpcja społeczna w Łodzi 160
- Zakład pracy jako przestrzeń gospodarstwa domowego 165
- Zakładowy obieg dystrybucji jako przywilej pracowników 169
- „Solidarność” wobec zakładowych partykularyzmów dystrybucyjnych 171
- Podsumowanie: nierozłączność sfer produkcji i konsumpcji 173

Rozdział 5. Organizacje i ruch konsumentki w PRL: eksperci w „społeczeństwie kolejki” 179

- Wstęp: konsumeryzm w PRL? 179
- Rola ekspertów w ruchu konsumentów 183
- Państwowy system ochrony konsumenta przed 1980 r. 186
- Prokonsumentka grupa nacisku 192
- Powstanie zorganizowanego konsumeryzmu: początki Federacji Konsumentów 195
- Cele i dylematy Federacji Konsumentów 198
- Idea konsumentka wśród opozycji demokratycznej 201
- Powstanie „Solidarności”: spotkanie ekspertów z robotnikami 204
- Ruch konsumentów „Solidarności” 208
- Podsumowanie: ruch konsumentów u progu przemian ustrojowych 214

Zakończenie 217

Bibliografia 225